

KIRJANDUSLIKKE UUDISEID

No 5/6

Detsember

14333 — 1926. a.

SISU:

1) AUG. G.: Mõned soovid. 2) JOHANNES SEMPER: Viis meelt. (H. V. arvustus.) 3) HOIA ROKK: Kaasaegsed. (K. E.H. arvustus.) 4) AUGUST GAILIT: Aja grimassid. (A. R. arvustus.) 5) Jaan Tõnisson. Eedi Aindt. Simpmann-Vambola. Eduard Tennmann. (Katkeid Hoiu Ronga „Kaasaegseist“.) 6) Väljavõte «Kõigi santlaagrite päevast». („Aja grimassid“, lk. 98–103.) 7) KARL EHRMANN: Linnutee. (Arvustus.) 8) M. SILLAOTS - H. RIIKOJA: Kodu II. Väljavõtteid tutvumiseks.) 9) AUGUST GAILIT: Vastu hommikut. (Arvustus ja väljavõte «Nurjatumast roimast», lk. 165–166.) 10) PEET VALAK: Ajude mäss. (A. K. arvustus.) 11) ARNO RAAG: Unustuste saar. (Arvustus.) 12) RICHARD

ROHT: Imelikud juhtumused Tatriku alevis. (Arvustus ja katkeid R. Rohiti jutust.) 13) JAAN KÄRNER: Lõikuskuu. (Arvustus.) 14) Dr. J. MANNINEN: Eesti kannud (Arvustus.) 15) ALBERT KIVIKAS: Miniatiürid. (A. R. arvustus.) 16) KARL ABEN: Helisev vaikus. (A. E. arvustus.) 17) Lastekirjandusest. 18) HENRIK VISNAPUU: Ränikivi. (J. Kärneri arvustus.) 19) ANNA RAUDKATS: Eesti rahvatantsud. 20) 26. XI. 26. — 20. XII. 26. ilmunud, trükkis olevate ja ilmuvate raamatute nimestik.

HINNATA KAASANDENA

(raamatukogudele)

AUGUST GAILITI litografeeritud näopilt.

Mõned soovid.

Võime rõõmuga tunnistada tõsiasja: meie kirjandus areneb jõudsasti ning on algamas suur tõusuaeg. Käesolev aasta on annud meile teoseid, mis suudavad rahuldada nõudlikumagi lugeja. Rikkalikus toodangus võib igati leida oma maitsele ja arusaamisele hulk häid raamatuid. Ainult pilku jõulueelsele kirjanduslauale heites veendute ta mitmekesisuses. Suured romaanid, pakud novellikogud, luuletused, memuaarid, fõljetonid meie nimekamailt kirjanikelt. Arvustus on suutnud juba märkida kiitusega mitmete autorite töid. Kuid meie rõõm ei saa olla täielik, sest meil puudub teadmine — kas kõik need head raamatud leiavad ka küllalt laialdase lugejakkonna? Jäävad raamatud riiulitele lamama, siis võime varssi jälle jõuda kiratsemisele, nagu mõned aastad tagasi. Seepärast seisame kartlikult

küsimuse ees: kas suudab meie intelligents oma ostuga kaasa aidata kirjanduslikule tõusule.

On nii tihti räägitud, ka meie ajakirjas, kirjanduse levitamise ning katsutud leida teid, kuidas raamat pääseks suuremal arvul lugejakonda. Meie sensatsioon- ja spordi-ajajärgul, kus ajalehed ja spordiväljad suudavad meie vähenõudlikku publikumi juba küllalt rahuldada, nii et tal heade raamatute järele enam tarvidustki ei näi olevat, on kirjandusel raske tungida rahvakihtidesse. Nii jäävad ikka paremadki kirjanduse levitamispuutuvad kirjutised vaid teoreetilisteks targutusteks, ilma et praktiliselt sest vähemutki kasu saaksime.

On väga kummaline kuulda, et meie valitsus härra riigivanemaga eesotsas, kaitseminister, kaitseväe ülem, linnapead, ajalehtede toimetajad,

kaubamajad ning teised ametiasutiste esindajad määravad spordivõistlustel väärtuslikke kingiüsi ja auhindasid paremale sportlasele, kuid ei keegi neist tahaks hinnata ka meie vaimlisi saavutusi, sellest pole tänini kuulda olnud. Isegi Kirjanduse Selts, kes töötab riigi odavaprotsendiliste laenude ja kultuurkapitali miljoniliste iga-aastaste toetustega, on loobunud oma endisest traditsioonidest hinnata väärtuslikumaid teoseid auhindadega. Ma oleksin viimane, kes julgeks arvustada meie lugupeetud riigivanema tegevust, kuid minul, kui kirjanduse harrastajal, on arusaamatu, miks härra riigivanem, andes summased Peiseri kloostrile või Sangaste krahvile Berg'ile, pole määranud ka mõne väiksema summa omanimeliseks auhinnaks parema kirjandusliku töö eest? Riigivanema auhinnaga kroonitud raamat leiaks osijaid ka nendelt, kes muidu ühtki marka kirjanduse ostmiseks poleks kulutanud. Ühtlasi oleks see väga heaks tunnistuseks, et meie valitsus suhtub kirjanduslikesse saavutustesse heatahtlikult ja lugupidavalt. Säärane samm mõjaks ergutavalt ka lugejaskonda ning paneks rääkima ka laiemat publikumi, kel tavaliselt puudub igasugune huvi kirjandusele. Huviitusega ootaksime, kes kirjanikest saab tänava riigivanema auhinna, kes haridusministri, kes Tallinna linnapea, kes, ütleme, „Päevalehe“, „Vaba Maa“ või „Postimehe“ oma? See lõöks samasuguseid laineid kirjanduses, kui näit. praegu mõne käitsemistri karika võistlus sportlaste ja spordiharrastajate keskel. Ning kirjanik, kes on suurema teose kirjutamisega riskerinud mitmesaja tuhandelise kapitaliga, võiks olla üsna mureta, sest auhinnastatud raamatud lähevad kindlasi palju suuremal arvul.

Meie rahvas on ütlema väike ning veel väiksem on meie lugejakond. Kui tahame iseseisva rahvana püsima jääda, peame kõik tegema oma kultuuri süvendamiseks ja arendamiseks. Ärge ialgi uskuge, et meid päästavad ükski täägid ja tangid. Kui meil pole Euroopale näidata püsi-

vamaid väärtusi, siis jääme ikka kultuurrahvaste silmis barbariteks, kelle iseseisvusest palju ei hoolita. Samuti oleme looduslikult ja majanduslikult liiga vaesed, et huvitada Euroopat oma turgedega. Meil on vähe linu, metsi ja teisi looduslikke varasid, mida eksportida. On viimane aeg otsusele jõuda, et meie väärtuslikumaks ekspordiks peavad tulevikus saama just vaimlised saavutused. Meie ei tohi ükski Euroopa kultuuri tasapinnale jõuda, vaid peame ka neist ette saama, et siis oma väärtusi lisaks anda teiste rahvaste saavutustele.

Ma ei suhtu põrmugi vaenuliselt spordisse, arvan koguni, et iga gentleman peab vähe sportima, kuid meil peavad kaduma rekorditsemised ja nende toetamine. Meie peame uuesti tagasi jõudma enne-sõjaaegsele tasapinnale, kus peamine huvi oli meie vaimlistele saavutustele. Nüüd aga on meil viistuhat üliõpilast, kümnetuhat ametnikku, aga raamatuid loetakse vähem. Kino ja spordiväljad on publikumi tulvil täis, raamatukauplused aga tühjad. Seepärast peaks meilegi valitsus kõik tegema, et rahvast ei saaks pime sensatsioonihimuline kari, vaid et ta areneks ja suudaks kanda meie kultuuri! Üsna õieti kirjutas A. H. Tammsaare ühes artiklis, et paremale peedi-, kapsa- ja tomaatikasvatajale antakse ta nähtud töö ja vaeva eest auhind või ergutussumma, vaimlisi väärtusi aga ei hinda keegi. Seepärast oleks aeg propageerima hakata mõtet, et härra riigivanem, haridusminister, omavalitsused, kultuurilised organisatsioonid, ajalehtede toli metused, sõnaga — kõik, kel meie kultuur südametsooni, hoolisega meie auhindade ja toetussummade eest. Mitte summa suurus poleks nii väga oluline, kui fakt enesest, mis hoiaks meeli ärevil ja sunniks rääkima kirjandusest. Paraku oleme ajajärgul, kus vaid sensatsioon suudab veel kõita publikumi.

Aug. G.

Johannes Semper

Viis meelt

Luuletuskogu „Viis meelt“ on Semperi neljas luuletuskogu. Semper on oma uues kogus pööranud oma kirjandusliku päie looduse ning, kui nõnda öelda, lihase inimese viie lihase meele rõõmude poole. Ajal, mil on raske elada, mil elu ikka ja ikka enam pigistab inimest, kes ei taha alluda kino ja jalgadekultuurile, vaid tahab tunda end vaimlise olemusena; ajal, mil vägisi tikutakse saama pessimistiks olude survel, helistab Semper oma kutsed kevadesse, loodusesse, näidates, et kui on kinni kõik muu, kui ollakse „taga luukide“, inimesel on veel ta viie meele rõõmud. Luuletaja tahab kinkida inimesele-pessimistile meelelised lõbud ja eüröömu. Seepärast hüütab luuletaja:

Ränk kanda mõtet, selget ja üllast,
Kui iga ta kiud on verest ja lihast.

Kuid ära sa kaasa too mure varju:
Kel ilmavalu meist oleks vaja?

(Kutsed kevadesse I.)

Kui loodus ning viie meele optimism on pääsnud valitsemata, siis on lõpp mehaanilisel kultuuril. Seda

lõppu, seda mehaanilise kultuuri valitsemise otsa on Semper meisterlikult käsitlenud pikemas luuletuses „Veduri enesetapp“. Tehnika jumaldamisel on lõpp — tehnika on vajaline abinõu, muud midagi.

Puudutanud mõne sõnaga Semperi uue luuletuskogu ideestikku ja ainetikku, ütleme mõni sõna ka sellest, millise suggestiivsusega on edasi antud autori elamused. Kõige peal tuleb juhtida tähelepanu asjaolusse, et autor on veetnud pea pool eluiga suurlinnades. Seepärast on temale omane linlase meelelaad, mis paneb teda võrdluste juures lähivast võrdluspolele leidma linnakultuuri nähtustest. See asjaolu annab tema luuletustele erilise ilme.

Mis puutub luuletuste vormi, siis on see „Viies meeles“ sama meisterlik nagu endisteski kogudes. Semper näib eelistavat kindla stroofiga ning rütmiga luuletusi, sellejuures ei aja ta taga aga mitte kindlat siipide arvu, vaid arvestab rütmiliste rõhkude arvuga. Riimidena tarvitab ta tihti uusriime, eelistades sellejuures energilist postrüümi.

Semper on avanud sügis- ja jõulukirjanduse hooaja kõrge saavutusega. Näeme, mis toob hooaeg.

Luuletuskogu hind on 280 mk. Levitajaks k. ü. „Loodus“. Kaaneilustus kunstnik A. Vabbelt.

H. V.

„Post.“ nr. 287, 22. X. 1926.

Hoiä Ronk. Kaasaegsed.

Pilge ja satiir pole meie vanemale, ammu siis veel uemale kirjandusele võõrad. Juba meie rahvalaules leidub pilkelisi ja satiirilisi motive. Aga välja kujunenud pole see kirjanduse osa meie kirjanduses siiski veel mitte.

Kui kõnelda meie tänapäeva pilke- ja satiirkirjandusest, siis on see ilma Hoiä Rongata raske ja peaaegu võimatu. Viimane on populaarsem pilkelaulik ja karikaturist oma kaasvõitlejate Milli Mallikase, Oskar Lutsu, Tiibuse Jaagu ja August Gailiä keskel.

Ja just sellepärast loedki huvi ja mõnutundega Hoiä Ronga „Kaasaegseid“. Autor on kogunud sellesse illustreeritud väljaandesse oma lühemad kirjutised meie seltskonna-, kultuuri- ja poliitika- tegelaste kohta, mis aastate jooksul ilmunud peamiselt „Postimehe“ joone all.

Hoiä Ronk ei taha ega pretendeeri nende humoreskide avaldamisega mingit isiku „täielikku“, „põhjalikku“ iseloomustust anda. Ei! — hoopis vastuoksa: need lihtsad, vähenõudlikud kirjanduslikud šaržid jutustavad pisilugusid, üksikuid omadusi, detaile kirjeldatavate mõtte- ja tegevuseilmast. Hoiä Ronk pole stiilist — ta kirjutab impressionistlikult — kiirelt ja otsekoheselt. See pärast oleks ka mõtteus Hoiä Ronga „Kaasaegsetest“ otsida mingit psühholoogilist pinevust ja kirjanduslikku, kunstilist stiili. Ei! ei! Need on anekdoodilised, vestelaadilised visandid, mis aga sageli õige huumoriküllased, koomiliste situatsioonide ja muigelise pilkega sõnastatud. Ja just aja- viite-, meeolelu parandamise kirjandusena reisiril, kodus ja mujal lugemiseks, ongi Hoiä Ronga „Kaasaegsed“ kohane raamat. Et ta autor ise ka karikaturist, siis seda huvitavam — ta on iga üksiku pisiloo varustanud illustratsiooniga, mis mõnikord nähtud sümbolselt (nagu V. Ernitsa juures vanad saapad, Leenari Helisalu juures noodivõti jne.

Hoiä Ronk on oma „Kaasaegsetega“ rikastanud meie satiirilist, pilkelist kirjandust parema ja huvitavama, teravmõttelisema, kaunima raamatuga.

K. Eh.

SISU:

Eessõna. Peeter Reisik. Jaan Tõnisson. Karl Kornel. J. Keerig. Jaan Lattik. Gustav Suits ja Bernhard Linde. Kolonel A. Simon. Adalbert Kurruk. Leenari Helisalu. Anton Jürgenstein. Jaan Laur. Aleksander Martinson. Jaan Koort. P. John Cook. Jüri Parik. Kolonel Reek. Professor dr. med. A. Paldrock. August Alle. Konstantin Päts. K. R. Pusta. Axel Kapp. Mihkel Vunk †. Villem Ernits. Otto Strandmann. Ants Simm. J. Linnamägi. Karl Menning. Landmarsal parun Pilar von Pilchau. Juhan Simm. Oskar Amberg. Valter Pint. Eedi Aindi. Endel Rättsepp. Karl Baars. Arthur Beek. Karl Kadak †. Johannes Aavik. Oswald Leik. Peeter Põld. Aleksander Keerig. Jaan Loo. Hugo Treffner †. Joosep Habicht. A. Piip. Friedebert Tuglas. August Peet. Eduard Hubel. A. Janson †. August Gailiä. Hans Leesment. Heinrich Koppel. Hans Margens. Mauritz. Ado Anderkopp. Gustav Talts. Värdi Oja. Jaan Haho. Roomi Raska.

Nikolai Wildenau. Johannes Juhtund. Arnold Habicht. Jaan Varik. Harald Põld. Eduard Wilde. Ervin v. Dehn. Eduard Tennmann. Karl Kuhlberg. August Tõllassepp. Simpmann-Vambola. Georg Lurich †. Karl Saral. Veiler ja Vellner. Juhan Luiga. Ernst Assmann. Arthur Saks. Kindral Soots. Väike Vinalas †. Aleksander Teetsoff. Arthur Liibopuu. Gori Juurup. J. Annusson. Jüri Vilms †. Oskar Rütli. Volde- mar Selling. Dr. Akel. Heinrich Luht. Kindral Põdder. Minni Kurs-Olesk. Dr. O. Kallas. Lui Olesk.

Jaan Tõnisson.

Laiemate rahvahulkade eluliste huvide rahuldamine, rahvusliku enesemääramise rahvaliku iseteadvuse tõelolulise sotsiaalse ehk ühiskondliku ülemaalse rahvariikluse ehk demokraatia põhihieli.

Nii ütlete ta enesest: põhihieli.....
On üle kahekümne aasta tagasi, kui esimest korda tülli läksime, kus kohe leidsin, et temaga tülli minna eriline kõrgekraadiline mõnu on.

Ta läks hertsoglikuks ja mina lahkusin toast ja põrutasin liiga kõvasti ukse kinni, nii et ukse link välja kukkus. See sündis umbes kell 1/24 peale lõunat.

Varssi peale seda tuli trükikoja poisike minu juurde kirjaga, milles pikalt ja laialt seisis, kuidas mina oma kohustustest Tõnissoni isiku kui ka toimetuse ükselinkide vastu aru pean saama.

Ka mina kirjutasin oma kirja.

Siis vastas tema.

Siis jälle mina. Ja alalõpmata nõnda edasi.

Kuni mina kell pool kümme õhtul teatasin, et ma väsinud olen, diskussiooni seega lõpetan, et lehe toimetusest välja astun. Siis läksin koju, Kastani uulitsasse; sain vaevalt uksest sisse, kui voorimees kirjaga tuli, milles seisis, et ta nõuab minu edaspidist toimetusse ilmumist, kuid ikkagi meelde tuletab, et ma respekti tema ja toimetuse mobiilaari vastu ei unustaks.

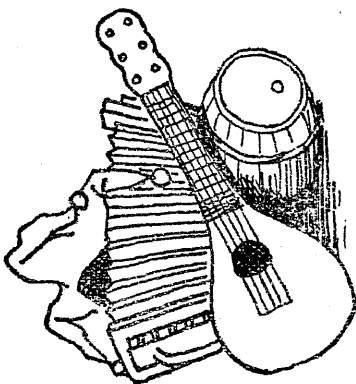
Tal oli ikkagi viimane sõna! Ma naersin ja olin lõõdud.....

Kuid jälle midagi ühest ooperist: Mul oli piduõõ olnud ja ma tundsin tarvidust toimetuses oma rahulolematust nii mõnegi asjaolu kohta avaldada. Tegin seda käepärast olevate toimetustliikmete vastu ohtvalt — mäletan veel Peeter Põllu etteheitvat, kurba, kuid siiski minu väidetest arusaavat nagu — ja siis otsustasin ma ka chefile mõndagi ütelda ning läksin tema tuppa. Teda ei olnud veel seal, aga tema voodi oli väga appetiitlikult üles tehtud. (Ta oli, et õõsi lõõtada

võida, enesele voodi toimetusse tuua lasknud.) Linade ja padja väljakutsuv puhtus ning tung une järele lahutasid iga sõjakuse. Võisin riidest korralikult lahti ja uinusin.

Toimetuse liikmed, kes muidugi uudishimulikud olid, mis sünnib, jutustasid: Tõnisson tulnud, ohanud, tõmmanud voodivarju ette ja hakanud kirjutama. Meie kahe vahel ei ole sündmusest pärast juttu olnud.....

Võiks lõpmatuseni jutustada, koosolemine üle kahekümne aasta annab materjali. Ma usun, tal ei ole nüüd hea olla. Ta on võitleja ning armastab riidu. Nooblit riidu. Vastase poolt. Ise aga on ta Villem II moodi nagu jumala äravalitu, nii enam-vähem „Gottesgnadentum'i kehasus“, nii suur, et üheaoline sõjariist nagu tema väärust vähendab. Aga tema ümber ei ole kedagi enam, kellega nii võib võidelda. Nad on kõik läinud. Ta sammub nüüd niisuguse riisu sood mööda, kus üks jalg ikka vaevaliselt tõuseb, kuna teine vajub.

Eedi Aindt.

Kui teda „suures sõjas“ ootamata kahurpolku määrati ja ta esimest korda mortiire nägi, siis on ta teistest ohviteridest eraldunud, selle kahuri tundmata tüübi kogu ümber urisedes ringi kõndinud ja nende peale umbusklikult ja vihasealt haukuma hakanud.

Haukuda ta oskab. Iga koer tõmbab saba jalge vahele ja läheb siis parem ära.

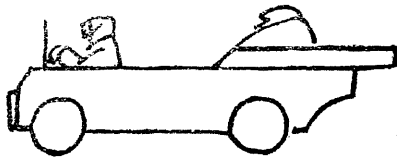
Ta oskab kõiksuguseid loomahääli, vana kellalööja häält, puuraiuja ja pesunaise häält. Ja ei väsi neid kuulda laskmast. Kui ma kord küsisin, kas ta tõepoolest mitte midagi uut ei tea, siis vastas, et teab küll, ning laskis emist ja automobiili kokku põrgata.

Ja ma võin tõendada, et ma ialgi nii meisterlikult ei ole kuulnud eksplosiooni ja häälteseгу, nii klassilist „sea ehmatust“. Seda lastakse teda viimasel ajal palju korrata, kui ta mitte klaverit ei pea mängima, laulma või muidu tuju tegema, sest igavat või liiatigi halba tuju vihkab ta algjuliselt.

Vabadussõjas allus temale Vestel. Viimane ei olnud suur optimist ning nägu oli tal murelikult viltu. Aga Aindt noomis, et ei kõlba ohviteril mokka rippuda lasta. Palus paremat nägu teha!

Jumalast loodud tuivanka noblessihoogudega, vapper, atsakas, hoorikas, kui vaja akrobaat, kui vaja kabareelaulik, kui vaja tapoor, esitantsija, eiratsutaja, esivõimleja, kõik mis tarvis, et vähe-

nõudlikum inimsugu mitte kurvameelseks ei läheks. Kui ta sureb ja Peetrus ukse avab, siis teeb Eedi Aindt hulga üliviiisakaid kratzfusse, uriseb ta peale ja haugub. Ja kui Peetrus ta välja ähvardab visata, siis ütleb ta: „Hafjee, hafjee, lähme põrgu kuradikeste juurde ja teeme nende keskel kukerpalli.“ Kuid Peetrus teab, et Vanajumalal teatav nõrkus on kõiksuguste leivata jätvate kunstide vastu, ning laseb ta ikkagi sisse. Muidu oleks ta aga ka mõned tähed taevast võtnud ja Peetruse aknad sisse pildunud.

Simpmann-Vambola.

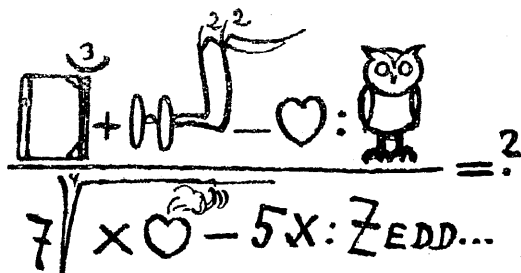
Kui ta oma autos mööda Eesti vabariiki majesteetlikult veereb, siis painduvad palgid alandlikult: metsade kuningas möödab jaheda pilguga kalkuleerides nende väärtust. Automobiil on raske, mees on raske, nad on nagu kokku valatud. Ise iga toll „porets“.

Nime teine pool laseb aimata, et siin mõned rahvuslikud ideed kunagi teotsemas on olnud ja siis end selleks nimeks on tihendanud. Aitab sellestki.

Aitleet, endine spetsialist rooma-prantsuse maadluses.

Energiline lõug toetab end puuduvast kaelast mööda tugeva rinnakorvi alguse peale, lai muskli-tihe keha kannab tõmmu pead, mille näojooned aasialiselt liikumata nagu mõnel burjaadi pealikul — nii veereb ta läbi Eesti ja metsad sosistavad kartlikult: „Simpmann-Vambola, Simpmann-Vambola.“

(Järgneb Simpmann-Vambolalt autorile saadetud reklaamtsioon. Toimetus.)

Eduard Tennmann.

Võitlev tüüp Issanda viinamägedel. Peale-tükkiv oma sissisõjakuses pimeduse vastu. Ta piitab oma torkava pilguga ikka teise neerudeni tungida, konversatsioonileksikon käes, et kogu teadusematerjaliga seda või teist nähtust kohe liigitada või fikseerida võida ja siis triumfeerides hüüda: „Ahaa, käes!“

Disputeerib disputeerimise pärast kindlate eelarvamiste najal rõõmsalt, juba ette võidurõõmsalt. Aforistlikult nagu Juhan Luiga. Igas haritud keeles. Sest ta on polüglott. Ja kangekaelne. Ja ei jäta: „Siin sa seisad, sa ei saa teisiti, sa pead minu viviseksiooni jäneseks olema!“

August Gailit. Aja grimassid.

Följetonid.

Hind 200 marka.

K.-Ü. «Loodus», Tartus 1926.

Peale novellisti ja romanisti on Gailit tuntud ka följetonistina. Ta on üks neist vähesest kirjanikest, kes reageerivad ka parodeerides meie avaliku elu sündmuste peale. Gailitil on tusedat teravapistelisel huumoril, mille tõttu mitmedki tema följetonid õige mahlakateks osutuvad.

Kõnesolevasse kogusse on asetatud kümme-kond pikemat ja lühemat vestet, milles nähvatakse väga mitmesuguseid nähtusi meie tänapäeva elust.

Kibedasti piitsutab autor moehaiguseks saanud õpireisisid välismaile, kus sagedasti keeleoskamata mõni päev viibitakse, siis aga „suurte teaduslike tähelepanekute pagasiga“ kodumaale tullakse ja siin siis oma reisi üle umbes järgmisi loenguid peetakse, „et Siitliin on sadam ja seal sõidavad laevad merd mööda, Berliinis aga olid kõigil hobustel sabad sõlme köidetud“. Ehk jälle „et Punase mere iseärasuseks on see, et tal on mõlemal pool kaldad“.

Samasugusel saafiriisilisel valgusel näitab Gailit meie riigi ametnikkude tegevust, valitsusekriisi, ministri otsimisi, erakondlike varjukülgi, tänapäeva noorsugu, kirjanikke ja muidki nähtusi ning tegelasi.

Peale följetonide leidub „Aja grimassides“ veel kirjeldusi välismailt, millest mõned, nagu „Monte Carlo“ ja „Nizza karneval“ osutuvad õige huvitavateks, sest autor on olnud oma tähelepanekutes väga mitmekülgne.

A. R.

Väljavõte «Kõigi santlaagrite päevast» («Aja grimassid», lk. 98—103.)

... Ning kui olime kottipimedas ja tuisuses õös mööda poriseid ja kõveraid teid umbes viis penikoormat Tartust faganenud, kui ei paistnud meie selja taga enam ei maju, ei torme ega ka tulesid, sõitsid mitmed voorid ning teiste malevate riismed meile järele, rääkides kartliku häälega suurest lahingust Tartu all, mille päältnägijaks nad olnud ning millisest õudusest neil juuksed sedavõrt harjastena olid püsti tõusnud, et läki-läkid rippusid neil otsekuu orastel. Ja kui meie pärisime ja küsisime, et mis ja kuidas ja mispärast, siis rääkisid nad hirmunult ning lõdisedes, et Virumaa kuulus surmapataljon, mille ülemaks ja juhiks oli veel kuulsam Odamees, olla Tartu linna all annud viiglalahingu, et veri voolanud igale poole otsekuu mägede kiired jõed ja kosed ning sünge õine taevast olla vastuhelgist olnud üsna punane. Nimelt olla Odamees oma kuulsa surmapataljoniga Tartust faganedes olnud säärases võitlustuhinas ning suurte kangelastegude kirjeldamata ihas, et näinud igas vastutulijaks üksnes moskvalast ja moskvalast, seepärast märganud ka kohe Tähtvere mõisa lautade ning aifade taga mingisuguseid kahtlasi ja imelikke mehi, kes pole seisnud, ka mitte isjunud, kuid küürufanud otsekuu variisdes vaenlast, ning Odamees, meestes otsitavaid moskvalasi arvates, annud kohe oma pataljonile käsu ahelikus pääle tungima hakata ning kõigist püssidest tuld avada. Ise aga saanud kohe oma adju-

tandi ülemjuhatajale telegraafima, et ta olla väi keste kaotustega suurearvulist moskvalaste väge lõõnud ning kui ülemjuhataja ülendaks teda vähemalt kapraliks, oleks ta nõus kohe Pariisi kaudu Moskva pääle minema. Varssi saabunud ka ülemjuhataja vastus ning, nagu ametlikud paberid ikka, väga vali, kus olla öeldud, et jätku Odamees rahulikke Tähtvere mõisa moonakaid rahule, kes õo pimedust kasutades ajavad oma loomulikke asju lageda taeva all. Olles ülemata kurb, et oodatud ülendus jäi tulemata, lasknud siis Odamees oma surmapataljoniga Viljandi poole jalga, nii et maa müdisenud ja pilved jäänud kohkudes seisma, ent vahva pääliliku kannuste klõbin olla üsna selgesti Tallinnas kuulda olnud. Esialgu arvatud küll, eriti seismograafi järele, et Eestis on hakanud maavärisemine, kui aga sõnum Odamehe pataljoni taganemisest Tallinna jõudnud, telegraafinud ülemjuhataja uuesti, et keelab kategooriliselt sõja piirkonnas maratonijookse korraldada.

Neid õudseid jutte kuulates ja südamis Odamehe äpardusile kaasa tundes, eriti tema ülenduse suhtes, taas oli ta tõesti kui Don Quijote'i kuulus mõõgakandja, vägisi mõnele kubneri kohale pretendeerides, jõudsimis keskööil õnnelikult Ulila soole. Sääli leidsime ees taganevaid vene valgeid vägesid kapten Mikoša juhatusel, kes rõõvides, tappes ja vägistades liikusid figusammul Viljandi poole, nii et nende vooride pikkus polnud väiksem kolmest kilomeetrist, otsekuu rohulirtsud täites tihedalt maanteed, et ühel õigel mehel polnud enam liikumist ega hingamist, — nii pidime paratamatult nende sappa jääma. Ent meie vahvus ning ritmeisteri meelik meel ei lubanud säärast ebaloomulikku seisukorda, et ühe kuulsa ordu väed pidid mingisuguste põgenevate tiplade sabas sõrkima, seepärast haarasime püsside järele, et pühkida eest neid viistuhat venelast, kuigi iga püssilaskja kohta oleks tulnud ligikaudu tuhat venelast, ometi lootsime hommikuks selle asjaga krisilikult valmis saada. Kuid enne seda suurt verefööd, mis oleks meilt nõudnud suurt ajaraiskamist, saatis meie vahva ritmeister, nagu see on kultuurrahvaste vanaks kombeks, oma adjutandi vene pääliliku juurde kindla nõudmisega oma närused hobused kohe kinni pidada ja meid vabalt edasi lasta. Teps venelane, nagu Mikoša oli, ise loomult väga uudishimuline, kohe valjult pärima, kes ja mis me oleme, et võtta kohe õnge, mille pääle meie vahva ritmeister, kes oli Venemaal mööda võitlusi pidades selle keele üsna selgesti ära õppinud, vastas piksehäällega, voorilt maha tulemata, et pervõi vserossiiski siurovski santlaagerski polk, mis barbarite keelest tõlgituna pidi umbes seda tähendama, et olgu venelased parem hoopis vait, taas sõidab santlaagrite ordu vahva maleva. See mehine vastus lõi venelasi hoopis näost ära ning nad faganesisid meie eest kabuhirmus otsekuu ehmataatud hundipojad, mille juures nende näljased silmad piilusid ahnelt meie naiste, suud aga tilkusid kui kevadised katused meie toidukottide järele, andes meile vaba läbikäigu Viljandi poole. Olgu aga siinkohal veel kord eriti kiidetud meie ritmeisteri vahva ja krisilik meel, sest väiksemgi kõikumine või alandlikkus tema poolt oleks toonud paratamata verevalamisse, nagu venelased seda harrastasid igas talus, otsekuu näotud rõõvlid rahulikkudele talupoegadele kallale tungides. Ordu vennad pidid oma kurvastuseks ise

nägema, kuidas need barbarid ja menelikud olid ühes talus peremehe tapnud, kes lamas surnuna hoovil, koer niutsudes ja lakkudes verd ta kõrval, kuuna vene sõdurid käisid kümnete viisi kuuekümnepäevast perenaist vägistamas, missuguse teoga võivad hakkama saada üksnes need asi-aadid ning mis jäi meist karistamata ainult sel põhjusel, et Ulila soost ei kujuneks verijärv, vaid et selle kasuliku turba pääl lööks õitsele meie tõbbus, missugune soov hiljemalt ka täide on läinud.

Mikoša pikkadest vooridest mööda saades ärkasid ka meie auväärt daamid minestusest, millesse olid langenud mitte hirmust, vaid et iga viisaka ja hästikasvatatud daami otsekoheksesse kohuseks on kohe silmad kinni pigistada, niipea kui on sunnitud olema kõige tõremate stseenide nägijaks ja päälvatavajaks, et ärgates minestusest võiksid jälle olla süütu otsekui valged tuvikesed päikesepaistel. Hinge põhjas tänades Issandat, kes oli meid armulikult hoidnud suurest veretööst, mida võib üks sanilaager ette võtta üksnes häda korral, taas pole ta mingisugune elukutseline kupulaskja, kihufasime suure ajuga Puhja poole edasi, olles tuisut ja külmast hoopis väsinud, ning igatsetesime väga puhkuse järele. Ent ikka on elus olnud nõnda, et isegi Soodomas oli üks õiglane ja hää mees, nii hoidis Issand ka Puhjas säärase mehe nimega Peerna, kes pidas ja peab veel praegu kõstri aulikku ametit, ning oli ta üpris lahke ja väga viisakas kõigile Tartust põgenejale, kas olid nad mundris või hoopis ilma, kas tulid üksinda või suure hulgaga, kõiki võttis ta vastu kui oma ärakaranu poegi, nii et nädala jooksul, ööd ja päevad, olid laud kaetud, voodid tehtud ning tuled auras tee ühtsoodu. Ning toopärast sai too kõster Peerna väga kuulsaks, mitte vähem kui Soodoma Loft, ning iga mõistliku venna kohuseks on ühtsoodu paluda, et mitte üksnes tolle mehe ja proua, vaid ka tema laste ja lastelaste käsi, seitsmenda põlveni, käiks väga hästi, sest sääraseid lahkeid mehi, kahjuks küll, on ilmas üpris vähe. Kõik rohked sõjaväe-osad, kuid veel suuremad pangameeste, kaupmeeste ja vabade sellide voorid peatusid siin, üksnes kuulus Munna liitsus suure heinakoorma otsas mööda, arvata-vasti too lihtsal ja inimlikul põhjusel, et heinakoormasse olid peidetud juusturattad ja miljonid ning, nähes säärast suurt varandust otsekui viirastust meist mööda kihutavat, jooksis siin mõnelgi vennal suu veit justkui hurdakoeral, teps leppisime muilgaga, mis on täbaratel silmapilkudel üheks paremaks arstirohuks, otsekui palderjan südameklappimisele.

HENRIK VISNAPUU

JEHOOVA SURM

Jõuluõõ nägemused. H Hind 190 marka.

J. PARIJÕGI

SEMENDI VABRIK

Külajutud. H Hind 170 marka.

Karl Ehrmann

L I N N U T E E

LUULETUSED 1923—1926.

Kaas kunstnik ED. OLE'it. Hind 150 marka.
K.-Ü. „Looduse“ pealaos.

S i s u s : I Linnutee, II Värsid veerevast noorus-
sest, III Erose huuled, IV Härmefand hämarusest,
V Värinad.

Tänavune luulekirjandus on rikastunud noore luuletaja Karl Ehrmanni esikkogu „Linnuteega“, mis on paremaid luuletuskogusid meie nooremate kirjanikkude toodangus. K. Ehrmann on meeleoluline, filosoferiv, hingeline otsija.

Mu elu rännuteeks on kauge Linnutee.
Ma rändai rändan üksinda — ei kaaslast ole,
Ei suuna õiget, ühtki näita maine tee.“

Mind võlund ikka kaugus kummaline see,
ning rahuldust vaid leidnud säääl, kus pole ennast.
Mu mõte elab kaugel, taga tähtede.

Luuletaja on melankoolne, et elu ja noorus kaob ruttu — „kullase kuuna, veereva rattana.“ — Ta tahab iga silmapilku kasutada, elada täna, sest on teadmata, mis ootab homme meid ees. Kuigi luuletustest läbisub nukker põhitoon, pole autor siiski täielik pessimist. Optimistina ja võitlejana hüüab ta:

Ent ei!
Mu nooruspäike veel polegi tõusnud zeniiti,
aeg loodangu kauge ja kurb alles ootab mind ees.
Kogu teine tsükkel „Erose huuled“, sisaldavad eroofilisi tundeavaldusi ja mälestusi. Need on erilaadilised, omapäraseid, kohati kahemõtelised ja rõvedadki. Ehrmann on seotud naistega. Ta näeb neis jumalust, avarust, õnne, elu ja kurbustki.

Nimetatud tsükklis on palju meeldivaid värsse, mis kirjutatud sisemise elamuse ja tunge mõjul. Aga Ehrmanni peaaained pole veel ta ise, ta mõtisklemised ega naisedki, vaid õõ, õine linn, õõ nähtused. Ja kogu väärtuslikum osa ongi koondunud „Linnutee“ viimasesse tsükklisse „Värinad“, mis on omapärane, ekspressionistlik, värvi- kas, meeleoluküllane. Nimetatud osas on häid öölaule. Nagu näiteks „Õhtune linn“, kus luuletaja annab kena pildi:

Õhtune linn. Hämar, niiske ja hall.

Tänavail tuulte udune šall.

Vaateaknad laiad kui väravad

Õhtusse nukraste säravad.

Siin-säääl ripuvad õhtused tuled,

Pilved taeval — rätsakil suled.

Rattad ja rehvid. Kotsad ja kabjad.

Ruut. Rütm. Naer. Autodki lendajad.

Tornikell tornis õhtust lööb tundi,

Hobune magab — vihkab sundi.

Inimen üksinda eksides käib

ja käib, endale varigi näib.

K. Ehrmanni „Linnutee“ on käesoleva aasta luuletoodangu meeleolurikkamaid ja kaunimaid tooteid.

A. R.

M. Sillaots — H. Riikoja

KODU II

Kogu koduloolist materjali hulga lastekohaste piltidega.

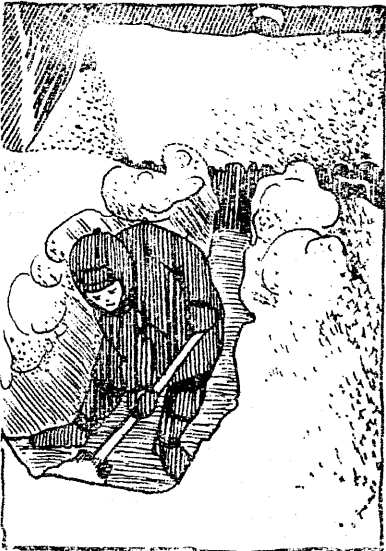
Hind 150 marka

Väljavõtteid tutvumiseks:

Jõulud maal.

Oh seda tuisku ja tormi! Juba kolmat päeva möllab tuul mööda lagedaid välju ja kuhjab lund majakõrgusteks hangedeks. Taevast sajab aga järjest uut lund juurde hangedele lisaks. Kõik teed on umbes, ei pääse enam naabritalussegi. Aiateibad on üleni hangedesse kadunud. Toa taga ulatub lumi katusele. Kambri aknast paistab vaevalt veel natuke valgust, nii paksult on aken jäätunud.

Hommikul ei pääsnud keegi toasti välja. Tuul oli ukse ette nii suure hange tuisanud, et Karla toa õhuaknast pidi välja pugema ja hangest tee

läbi kaevama. Siis alles pääsidi vanaema ja Viia välja loomi talitama.

Alles jõulu-laupäeval raugab tuul. Päike paistab selgest taevast ja särab kõrgete hangede harjadel.

Pika säärega saapad jalas, lähevad vanaisa ja Karla läbi hangede üle välja kuusikusse jõulu puud tooma.

Küll on aga väljas pakane! Vanaisa pikad kulmukarvad on varssi valges härmas ja Karla nina helepunane. Käed külmetavad, olgu küll kaks paari labakindaid käes. Aeg-ajalt paiskab kerge tuulehoog minejatele peotäie tuhkat lund näkku

Jõulu-õhtu.

Hilja õhtul, kui pere ammu söönud ja jõulu-puu küünlad lühikeseks põlenud, lähevad vanaisa ja vanaisa välja, suured leivakannikad käes. Taat viib hobusele pühadekosti, memm läheb

lehma ja lambaid kostitama. Las tunnevad loomadki, et on pühad!

„Lapsed, ae!“ hüüab vanaisa väljast tulles: „Lapsed, tulge virmalisi vaatama!“ Kähku kargavad lapsed maast õlgede pealt ülles ja lähevad välja.

Küll särab ja säätendab õine tähistaevas. „Näe, Suur Vanker!“ ütleb Juku: „Tähed nagu helmed.“

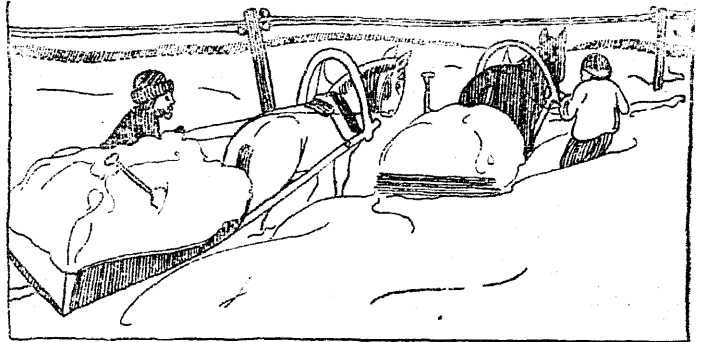
Heleda vöödina käib Linnutee üle taeva. „Vaadake virmalisi!“ ütleb vanaisa. Kogu põhjataevas kumab heledalt. Nagu kroon kerkib virmaliste valgus kõrgele üles, vaibub ajuti madalasse ja tõuseb jälle kõrgele.

Kaua vaatab kogu pere vaikides helendavat jõulutaevast. Pikkamööda kustuvad virmalised. Ainult tähed säätendavad mustavas taevas. Heledalt põleb Põhjanael. Sõel kumab maheda paistega.

„Läki nüüd magama!“ sõnab vanaema, „aeg juba õige hiline.“

Jõulu ootel.

Ei anna tuisk ja torm linnaski inimestele armu. Hommikust õhtuni ollakse tänavatel lume koristamisega ametis. Koorem koorma järele veetakse valget lund linnast välja, — aga ikkagi on kõnniteed umbes, nii et jalakäijad vahest põlvini lumme vajuvad.

Külm tuul müristab katustel, vilistab korstnates ja puhub toad igaks hommikuks külmaks, nii et inimestel voodist tõustes ja rõivasse pannes hambad suus lõgisevad. Häda nüüd neile, kel küllalt puid kuuris või keldris pole tagavaraks! Ainust päevagi ei saa kütmata läbi. Ja iga halg maksab kallist raha!

„Hea, et on kooli-vaheaeg!“ mõtleb Lilli, aknast vaadates, kuidas tuisk katustel mässab; „kuidas ma oma madalate kalossidega pääseksin läbi sügava lume?“

Lilli ja Poisu valmistuvad hoolega pühade vastu. Hommikuti, kui ema turul, sõlmib Poisu emale jõulukingituseks nõõrist uut sibulavõrku. Vanale võrgule närisid hiired augud sisse, nii et sibulad aukudest välja pudenevad.

Lilli on koolis kahe vardaga kuduma õppinud ja kujub emale jämedast lõngast kastruliküürimis-lappi. Nõõrid ja lõnga on lapsed ise ostnud oma väikesest taskurahast.

Kuidas loevad Poisu ja Lilli päevi jõulusse! Igal õhtul tõmbavad nad kalendrist ühe päeva maha. Missugune rõõm, kui 25. detsember on maha kustutatud.

August Gailiti Vastu hommikut

Novellid.

Hind 280 marka.

K.-Ü. «Loodus», Tartus 1926.!

„Vastu hommikut“ oma 272 leheküljega on kehakas kogu jutustusi Gailiti viimaste kahe aasta loomingust. Siia on asetatud kaheksa novelli, mis käsitlevad väga mitmekesist ja ulatusrikast ainevalda. Peaaegu kõik jutustuste ainealade kategooriad on esitatud selles novellide kogus. Siin räägitakse realistlikule baasile toetudes „esimese detsembri“ sündmustele järgnevatest päevadest („Vastu hommikut“), käsitletakse rahvalik-müstilist teemi libahundist („Libahunt“), peatatakse paaril korral piiblainetelgi („Barabas“, „Laatsarus“), ja ei jäeta lõpuks loomadegi hingeelu kujutamata („Viimne romantik“). Kuid kõige selle ainelise erinevuse peale vaatamata on selles novellidekogus üks tugev ühine joon, see on psühholoogiline analüüsimine. Gailiti püüab igal pool just eeskätt hingeelulisi motiive rõhutada, mis tal ka õnnestub. Sellepärast kõidab see novellidekogu lugeja tähelepanu kõige pealt just oma psühholoogilise tihedusega.

Ei näidata, kui värvirikas on nende novellide psühholoogiline külg, selleks olgu jutustatud siin lühidalt ühe novelli sündmustik. Näiteks „Vastu hommikut“.

Riigivastaste mäss on peatselt maha surutud, organisaatorid osalt areteeritud, osalt laiali pillatud. Soodes, metsades ja mujal otsivad nad enestele peidu-urkaid, kust neid aga aeg-ajalt tabatakse. Ka Maarjamaali mets on sõduritest ümbritsetud. Kuid jälgi jäid märkamata, külmast ja näljast aetuna lähevad pagulased läheda pops Jootu Rabakuke hursikusse. Neid on neli meest. Peagi piiratakse enn ümber ja pagulasil on ainult kaks võimalust, kas anda alla või võidelda viimse meheni. Valiaks viimane tee. Surmaga ähvardades sunnitakse kaasa võitlema ka onni elanikke. Lahing viiab kogu öö. Vastu hommikut valdavad sõdurid majakese. Elusalt langeb nende kätte haavatud mässujuht Solden, pops Jootu Rabakukk, keegi 17-aastane poisike Tanil Sander ja teenijatiidruk Aane Hannus. Peale ülekuulamist mõistab sõjaväljakohus nad kõik surma. Nad asetatakse vangla veetma viimist ööd.

Solden kui elukitseline revolutsioonäär on iga päev oma eluga riskerides põdenud läbi kõik surma kartused ja ahastused ning tahab lõpetada oma elukäiku külma rahuga. Ainult ootamine teeb teda rahutuks: „Miks nad ometi ei tule juba?“

Jootu Rabakukk, Maarjamaali vaene pops, nüri mõistuselt ja juhm loomult, kükitab kongi nurgas poolsuikudes, poolilmsi, võrdlemisi rahul enese ja olukorraga. Ta ei suuda uskuda, et teda võidakse surmata, sest „Issanda antud elu ei ole nii kerge ära hukata.“ „Surma mahalaskmise läbi!“ — nad on ainult temaga naljatanud. Korraga tabab teda mõte, et ta hobune ja lehm on jäänud toiduta. Lahingu tõttu on majakraam lõhutud. Juba peab ta plaani, kui palju kroonult kahjutasu nõuda. Nendest mõtetest vallatuna jääb

ta magama ja puhkab rahulikult seni, mil selgub kibe tõde — otsuse teostamine.

Tanil Sander elab mingisuguses hullustuses ja sonimises. Ta „silmade ees keerlevad punased täpid, need paisuvad ja kasvavad imekiirelt ning lõhkevad siis äkki tuhandeiks kildudeks. Ning nende taga seisab surm, must, liikumatu, külm.“

„Kannatlikult ja vaikselt ootas Aane Hannus oma hukkamist, mõeldes rohkem teistest kui enesest. Ta võitis surma vastu kui õnnetuse, mille vastu on inimene võimetu.“ Ainult üks püüd on veel temas, — olla surres sama rahulik ja tugev kui Solden.

Hommiku saabudes teostatakse otsus.

Nagu esitatud materjalist näeme, on Gailiti väga leidlik huvitavate psühholoogiliste situatsioonide suhtes. Peale selle käsitleb ta neid detailset ja tõetruult.

Gailiti jutustamisviis on voolav.

Neil motiividel on „Vastu hommikut“ väärtuslikuks lisanduseks meie jutustavale proosale.

Arno Raag.

A. Gailiti novellide kogust «Vastu hommikut»

(«Nurjatun roim», lk. 163–166).

Õö laskus kiirelt. Metsad tumenesid, tee kadus pimedusse. Selgind taevasse kerkis kuu, kallates üle hallide nurmede ja põldude kahvatut valgust. Purjus talupojad sõitsid linnast lärmitsehes. Külmand teel müdisesid rattad ning metsad kajasid vastu.

Toomas riüpas lõdisedes viina. Kui hunt varitses ta teel. Kuid linnast sõitjad olid ikka mitmekesi — nad laulsid ja lärmitsehesid kui irvitades ta kavatsusi. Külmand tee pildus neid üles ja alla ning nad hüppasid vankril kui vihmamullid veel.

Ta lõdises ja hoigas. Palus koguni Issandat, et see aitaks ta ettevõtet. Ehk pidi ta külmama teel — halastagu pühad ning jumalad! Vaatas ringi — lähedal olid vaid soised madalikud ja väljad, ühtki tulukest ei paistnud lähedal. Toomas sammus ning kuulatas, vingus vaid tuul ning sõitsid lärmitsehes linnast talupojad. Ikka mitmekesi koos — needus! — ikka mitmekesi koos.

Jeesuke, mis saab, mis saab! hoigas ta. Sõrmed külmetasid taskus, jalad ei kannud enam. Ta jooksis mööda nurmi ning tuli siis uuesti hingeldades maantele tagasi. Kraaksudes lendasid varesed metsa poole.

Alles vastu hommikut nägi ta lähenevat sõitjat. See oli turbakoorem, mis liikus tigusammul linna poole. Mees koormal tukkus, oli vist purjus. Toomas vaatas tiiki aega sõitjat, hüppas siis maantele ning vilistas. Mees ei liigutand. Ta lamas kõhuli, pää kõikus sõidu taktis, ohjad oli ta lasknud käest. Toomas kõndis koorma järel ega teadnud mis ette võtta. Koormale ronida on kardetav, mees võis ärgata ning siis poleks armu — oli noor ja tugev. Nii kaaludes ja arutades sammus Toomas mitu versta koorma järel. Jessuke, mis saab, mis saab! hoigas ta uuesti. Ta ehmatas mõttest, et mees võiks ärgates hobuselle piitsa anda ja minema kihutada. See oleks hukatus, see oleks suurim õnnetus.

— Nadikael, rumal, sõimas Toomas pahandades, kuidas võib ometi nõnda sõites magada, jumal seda teab, mis võib teel juhtuda! Totakas

niisugune, raisk sihuke — magab, nagu valvaks Issanda ingel ise koorma otsas!

Ning siis otsustas ta. Astus risti koormale ette ning peatas hobuse. Ka nüüd ei liigutand sõitja. Toomas võitis noa, lõikas karmesti rihtmäd katki ning hüppas hobuselle. Alles nüüd ärkas mees.

— Sada saatanat, möirgas ta, on see unes või ilmsi? Pea ometi, põrguline, varas ja roimar, päisepäeva ajal röövib hobuse eest!

Kuid Toomas ei kuuland ega vaadand tagasi. Oli kui uuesti sündind. Nägi vaid looklevat teed oma ees. Ühe käega hoidis hobust lakast, teisega armelult pekstes kihutas ta edesi, ainuke soov ja mõte, et aga saada kaugemalle sest kohast. Teadis, et mõnikümmend kilomeetrit siit asus soo, sinna mõttes ta põgeneda varju.

Kui oli kihutand umbes tunni, tõmbas hinge. Tõusis punetav päike. Polnud ruttamisega kiiret, arutas Toomas eneses, kunni mees leiab abi, mõõdub nii mõnigi tund. Kuid äkki tõusid ka kõrvad kikki, ta kuulis maanteel kapjade müdinat. Polnud kahilust, need olid tagaajajad.

Pikemalt mõilemata pööris ta metsa. Külmand mada ei jätnud jälgi. Kuid mõni kilomeeter metsas edasi traavides kuulis ta uuesti kapjade plaginat. Nad olid leidnud ta jäljed. Saatanad! kihistas Toomas ning kiirustas hobust. Kuid mida rute mini kihutas ta, seda lähemale jõudsid tagaajajad. Oli see nõidus? Ta kuulis müdinat ning hääli mitmelt poolt, otseku oleks terve vald tema püüdmiseks kokku aet. Nad piirasid teda.

Mets lõppes. Ees paistsid talu põllud. Ta hüppas hobuselt ning hakkas üle põldude talu poole jooksuma. Polnud enam teist pääsu. Hääled olid juba üsna lähedal. Ta kuulis sajatamise üksikuid sõnu.

Hingeldades jõudis ta talu õue. Vaatas tagasi ning nägi inimesi jooksvat enda järel. Tal polnud enam kuhugi põgeneda. Vaatas kui püütnises loom ja tormas siis tallu.

— Päästke, nad püüavad! hüüdis ta meeleheitel.

Laua juures istus perenaine. Ta vaatles uurivalt tüki aega võõrast ning siis, sõnagi rääkimata, tõusis üles ja astus õue.

Kui tagaajajad kohale jõudsid, hüüdis perenaine:

— Sinna, sinna põgenes raisk! ning näitas käega heinamaa poole.

Peet Vallak

AJUDE MÄSS,

Novellid.

K.-Ü. «Loodus», Tartus 1926.

Tüsedam raamat oma ulatuselt, Vallaku seni ilmunud kahest kogust. Vallaku novellide aineks on üksikuid lõikeid reaalelust, peategelasteks enamasti kurjategijad, tagaajavad, juhusteotsijad jne. Vallak ei lahku omale armsaks saanud juhusteotsija tüübist, ja lahkumist pole vajagi. Ilusamad novellid käesolevas kogus „Tühjas lõõvis“, „Põgeneja“, „10 omnibus 10“ ja „Raudne sõber“, on üles ehitatud ühe ja sama hingeeluga juhusteotsijale. Peategelane on sama, ainult ta iga, ta miljöö, ta olemise aeg on mitmesugune. Kõrd on ta noor, kes tahab saada balagani ar-

tistiks, asjata aseb teda autor traadil kõndides surruks kukkuda, viimane on ainult tuntud kirjanduslik võte, sest järgmistes novellides elab ta edasi, ehk küll teise nime ja elukutsega. Kõrd on ta nälgas, otsib tõõd, teenib autojuhina („10 omnibus 10), kõrd teenib ta sepa juures („Raudne sõber“) või põgeneb varastatud kullaga üle piiri („Põgeneja“). Vallak on produktiivne kirjanik, spontaanne and, kui suure kergusega maalib ta pilte, jutustab lugusid, ja ometi on tal üks põhi tüüp, juhusteotsija rahutul ajal. Raamat on maitsmiseks nii laiematele hulkadele kui ka kirjanduslikult haritud publikumile. Välimuselt soliidneraamat, lihtsa, kuid harmoonilise kaane konstruktsiooniga.

A. K., „Postimees“ nr. 141, 30. V. 1926

Arno Raag

Unustuste saar

Hind 140 marka.

K.-Ü. «Loodus», Tartus 1926.

... Sõna võttes Arno Raagi esikkogust „Unustuste saarest“ on paratamata, et peame anduma seal sõnastatud meeleolude ja tundmuste vaatlusele: loodus, kangasvarjude lõhnav süli, nukrusvoogude kohin ja mürklein, karjuvad aroomid, hellahingeline luuletaja, romantiline, aga selle juures endasse süvenenud — armumisuuhke, „veetlev, intiimne, kokett“, kes „vajund nüüd roobumistõe ekstaasi ja vabanend kiimaste himude rajust“.

Ja sellised on kogu luuletused enamusest. Ikka loodus, hing, aroomid, kallikene, lõhnad, värvid, hääled, huiked jne. Kevadest, suveõõ unistusest, õitsvast mälestusest, armastusest jne. võib tänapäevalgi laulda, ja lauldaksegi. Need on igavesed ja surematud.

Arno Raagil on tüsedaid ja jaatavaidki väärtusi. Kõige pealt just selles, et luuletajal pessimistliku joone kõrval on optimistlikki joon olemas. Arno Raagi kurbus pole veel pessimism ja raske ilnamure, see on pigemini tagasihoidlik, intiimne ja platooniline eneseavaldus, kõnelus enese hingega.

Peale romantiliste luuletuste on Arno Raag mõnikümmend epigrammigi oma luuletuskogus avaldanud. Olgu toodud neist mõned näitena:

G ü m n a s i s t k a.

Poisisoeng ja poisitaktika,
Õhtul armuloeng ja praktika.

N a i s k o r p o r a n t.

Kabinett ja kabaree,
kohvik, lokaal foxide,
värvifekkel, värvimokad,
puudritops ja siidisukad,
üles põlvi kleidi kant, —
see on meil naiskorporant.

Arno Raagi luuletuskogu „Unustuste saare“ luuletused olevat autori sõnade järgi „pudemed mu elupuult, mis kuhjand ajatuul nii kange“. — Neid võib lugeda.

K. Ehrmann, „Eesti Kirjandus“ nr. 11, 1926.

Richard Roht

Imelikud juhtumused Tatriku alevis

Pilkejutt.

K./Ü. «Loodus», Tartus 1926.

Hind 90 marka.

Ei või öelda, et eesti kirjandus, võrreldes ta justtava proosa teiste teosteliikidega, oleks rikkas pilke- ja naljajuttudest. Kuigi meie sündmusrikas minevik nii palju on pakkunud tänuilikkude ainet naljapalade loomiseks, on seda ainelist avarust suudetud kasutada väga vähe. Bürokratlik Vene sensor ei annud päevalalget töödele, milles nägi maksva korra tegelaste karkeerimist ja ironiseerimist. Ja nii jäi naljajuttudeks väga piiratud aineala. Tinged ämmaeided, mannetud väimehed, hajameelsed kosilased ja muud sarnased juhtumused rahva elust võisid saada käsitlus- esemeks.

Meie naljajuttude-loojad Eduard Wilde, August Kitzberg ja hilisemal ajal Oskar Luts ongi võtnud praegumainitud ainealast oma humoristlikkude palade süüde. Nad käsitlevad neid aga igäüks peaaegu erilaadiliselt. Wilde jutustused sarnanevad filmiga, millesse koondatud rida suuremaid üksikeid väljakasvavaid äpardusi, mille abil püütakse siis naeruvääristada teose tegelasi, kuna nende minevik enam-vähem uduseks jääb. Kitzberg ja Luts aga jätavad filmitriigid kõrvale ja püütavad leida mingisuguseid muigeid esile kutsuvaid episoodide harilikust vaikselt reaalelust, jurustades lühidalt ka eellugusid, mis on asetunud tegelased koomilistesse situatsioonidesse.

Richard Roht aga on loonud sünteesi mõlemast jutustuse moodusest. Ta on koondanud rea kinolisi juhtumusi, asetades nende ette tõenduseks ja põhjenduseks tegelaste kirjeldavaid iseloomustusi ja muid lookesi nende minevikust.

On ju pilkejuttudes erilisel tähtsil just koomiliste situatsioonide edasiandmine teravasti nähtult ja humorirohkelt. Paiguti on Roht loonud kaunis huvitavad ning tabavad tegevusepisoodid (näiteks neljas peatükk). Samuti on püüdnud neid „imelikke juhtumusi“ esitada uskumisevääri- lises valguses. «Eesti Kirjandus» 1926, nr. 11.

Katkeid R. Rohti jutust

(lk. 21—24 ja lk. 39—44).

... Öhtuks oli kurb talitus möödas. Sügavale mulla sisse oli maetud must kirst, milles igaveseks oli hingusele läinud rätspepp Antvärk. Kõrge kääbas kattis hauda. Leinates laksutas ööbik värskel valgel ristil ja kodus läks kadunu lesk kibedalt kaevates ükski magama laia abieluoodi, kuna kogu alevi rahvas fundis sünge surma lehvitamist oma ukse-esistel, mõlles nukralt elu fühjusest ja kaduvusest — ning niisutas kurvalt keelt elurohuga, mida saada oli peaaegu igas majas.

„Millest ta suri,“ harutasid naabrinaised, saladuslikult ringi vaadates ja siis poolsosinal jätkates: „Oi, sellest võiks piiblipaksuseid raamatuid kirjutada!“

„Teadagi, teadagi!“ rehmis jutuseltsiline käega. „Kes säärases põrgus kaua elada jõuab kui kadunukesel kodus oli.“

„Jah — jah — jah!“ vastati vaimustatud sosinal. „Sa taevane jumal, kes siis seda ei kuulnud-

näinud, mis vana Ann Liisaga tegid! Nad istusid kui kaks tulist kuradit vaese mehe kukil...“

„Ökva... ökva...“ jätkati. „Olete kuulnud, et igal inimesel on närvid, nojah, need olla kui peenikesed niidid üle keha. Eks kadunukene olnud kõhn, seisis paljastest närvidest koos. Kauga ta suutis vastu panna, kui ta närve näriti nagu viiliga — hommikust õhtuni — hommikust õhtuni...“

„Jah — jah — jah! Inimese närvid kulusid läbi — need peenikesed niidid... Ning egas ainult sellega lepitud — ooh jumalukene... peksta, peksta andsid nad talle, vaesekesele. Nägin ise kord mööda minnes, kui vana Ann pressraua haaras ja virutas. Ainult mõni toll lendas see rätspepa päästi mööda. Teine kord...“

„Kes siis seda ei tea!“ haarati jutustajal sõna suust. „Antvärgil puudus ees neli hammast, — no ütelge, kuhu need jäid?...“

„Välja peksti!“ pistsid naised käed puusa. „Kord jooksis Antvärk kodust välja, nina verine, aluspüksies, ja kisendas appi...“

„Teame, teame!“ kihistasid naised. „Ja kuidas selle surmagagi veel oli...“ atgas üks ettevaatlikult.

Teised kuulatasid teravalt, mõtisklesid natuke murelikult — ja pikkamisi valmis uus jutt.

„Tjaa,“ heietati. „Imelik rinnavalgu... suri äkki...“

„Tohtrit ei toodud...“ lausuis keegi.

Rõõmukahin käis naistest läbi:

„Jah, tohtrit ei toodud!...“

„Antvärk polla ise tahtnud...“ ütles keegi arglikult.

„Kas sina sellel juures olid?!“ käratas sellepääle üks vanamoor vihaseks.

„Ökva... ökva... Kes seda nägi-kuulis? Paljugi, mis need nõiad kahekesi nüüd räägivad...“

„Võib olla, oli rätspepp elu pangas ära kinnitatud, — tegevat nüüd ju mõned seda. Kaupmees Unipääll olla ka... näitas kord poes pabereid... Ütles, rõõvijaid ei kardata... tapke kui tahate, raha tuleb alles pärast surma...“

„Voi sulle pass!“ imestati. „Või raha tuleb alles pärast surma...“

„Ega siis siin lugu puhas ole...“

Tjaa... Imelik rinnavalgu... keegi ei teadnud, mis viga... Tohtrit ei toodud...“

„Kuradi nõiad niisugused!“ käratas keegi äkki.

„Panna säärasele tuli hanna alla!“

Ning keegi kihvatas äkki kilkaval sosinal:

„Vana Tolmats surnut vaatama ei tulnud!“

„T—jaa... Oige'nd küll, Tolmats ei tulnud surnut vaatama...“

„Mis viha siis temal nii suur, et kooljat ka enam ei taha kaeda...“

Ja nagu magnetiga pisteti pääd kokku:

„Ei tea, palju talle lubati?!“

„Küll saab oma sadatuhat ära...“

„Teadagi, teadagi, teadagi!“ kihistasid naised.

Ning õhtul lehvitas õudne jutt alevis oma tiibu, laiienes, süvenes ja teda heietati karliku ümbervaatamisega igas majas.

... Hirmust punnis silmil vahtis Unipää sur-nule otsa, ta suu tegi mingisuguseid kugisevaid häälid, kuid karjatus ei pääsnud ta huultelt ja ta jalad ning käed olid kui seotud — ainult niipalju võis kaupmees teha, et liigutas abitult ja kangelst sõrmi, nagu ujuv part varbaid.

„Ko ko-ko-koolja!“ kogeles viimaks tardunud kaupmees sõna suust. „Mis sa minust tahad? Ma pole eluajal sulle midagi paha teinud!“

Koolja pööris ümber, pani poekse seestpoolt riivi — ja kuna kaupmees seda nähes üleni värisema hakkas — ütles hauataguse häälega:

„Tulin su hingele järele, Unipää . . .“

Unipää lödises nii, et ta hambad plaksusid.

„Ku-kuule,“ pomises ta ja imestas, et midagi muud ei osanud öelda. „Ära ole mu pääle pahane, Antvärk. Va-vast tahad ilga viina?!“

„Vaimud ei joo,“ kordas vaim ning tõstis pikkamisi oma kätt.

See liigutus, mis Unipääle paistis, nagu tahaks surnu kätt ta kõri poole ulatada, pani paksu kaupmehe-vanapõisi kõvasti kiljatama, nagu noore tüdruku. Instinktiivselt katsus ta läve poole nihkuda, aga vaim nägi seda ja ütles jälle toredasti:

„Ära katsu minu eest põgeneda, kaupmees! Olen su saatust. Olen sulle järele tulnud, et sind teise ilma viia . . .“

„Kulla kallis Antvärgikene,“ kiunus Unipää haledasti. „Ära tapa mind, ära tapa! Ma annan sulle raha, kogu oma varanduse, aga jäta mu elu! Elada on nii hääl!“

Kuid surnu suust kostis uus kuulutus:

„Mis nalja teed sina, inimene! Kas üks vaim hakkab kedagi tapma! Elusad inimesed tapavad, vaimud ei tapa . . .“

„Aga ma ei taha teise ilma!“ hädaldas kaupmees. „Ei taha! Ei elusalt ega surnult!“

„Sina pead minu sõna kuulma!“ tõstis surnu jälle käe. „Minule on antud võim sinu üle. Veel mõned ajalikud minutid lasen ma sul siin olla, et sa oma ajaliku elu asjatusest mõelda võiksid, — ja siis üks liigutus — ning sind ei ole enam selles nähtavas ilmas . . .“

Kaupmees langes leiti ääre järile ning nuttis suure häälega.

„Kallis Antvärk,“ palus ta. „Ole elus või surnud, vaimust või lihast, aga halasta mu pääle! Ma ei taha siit Tatrikult kuhugi mujale minna. Siin on nii hääl. Süüa sai ja juua. Tulid sõbrad, ajasid sõna juttu, viskasid paar klähvi. Ka sina ise oled küllalt siin istunud,“ tõstis kaupmees pääd lootusega üles. „No kas sul siin paha oli, kas õlu halb oli või viin? Paar korda andsin küll sulle hapuksläinud õlut ja panin viinale mõnikord rohkem veit, kui norm lubab, aga sa ise olid ju ka va kõhn mees — see lahjem jook oli sulle terviseks . . .“

„Ära aja mulle säärast ajalikku juttu,“ vastas vaim raugemata paratamatusega. „Mu sfäärid kutsuvad mind — ja ka sind,“ lisas ta karedalt juure.

„Sinu käärid kutsuvad sind?“ kordas kaupmees imestanult. „Oled sa siis ka teises ilmas rätsepp? Ja kas ka mina säääl võin poodi pidama hakata?“

Mingi pahandav juba käis üle vaimu liikumatu näo:

„Ära teota pühadust, ajalik inimene! Sa ei tunne kõrgemate regioonide keelt. Kuidas võid sa poodi pidada selles teises ilmas, kui säääl on üsna teised eluseadused — nii füüsilised, mateemaatilised kui ka psüühilised . . .“

„Aga,“ kogeles kaupmees, katsudes käega oma keha, et aru saada, kas see kõik siiski uni pole. „Kui kaugel on siis see teine ilm, kus sa nüüd asud ja kuhu mind kutsud?“

„See on siin ja igal pool,“ vastas vaim. See on neljandas mõõdusuunas. Meie, selle ilma elanikud, kes meie ajalikust elust oleme lahkunud, liigume kogu aja teie, surelikkude, ümber ja keskel, meie näeme ja kuuleme teid, kuid teie ei näe ega kuule meid mitte . . .“

„Kuule,“ ütles kaupmees, kes teise kõne ajal oli mõttesse langenud ja nähtavasti julgust kogunud. „Oled sa nüüd vaim või ei ole, aga jutud on sul samalaadilised mis varemini. Ikka samased suuresõnalised rätsepa kelkimised. Ning küllap oled sa vist sama kõhetu kui vareminigi. Mis sa õige arvad, kui ma su tukast kinni haaran ja —“

Kui ta ärkas, paistis päike heledasti poeaknast sisse. Läve taga kolgiti hirmsasti ja kuulud kõnekõminat ning hüüdeid.

Kaupmees vaatas imestusega enda ette: ta lamas põrandal, pääd oli tal ümmane ja kuklas tundis ta teravat valu.

Hirmunud ajas ta enda istuli. Mis oli juhtunud? Kuidas oli ta siia saanud? Vähehaaval tuli talle mõndagi meele. Rätsepp — surm — vaim — mingisugused kõnelused — kõiksugused tutavad rätsepalikud sõnad, mida Antvärk siin poes nii palju tarvitanud, et meele jäänud: maantee-maatika — regioon — kroonumeeter —

Väljas akna taga tõusis kisa:

„Ta elab, ta elab! Juba istub!“

Jaan Kärner

LÕIKUSKUU

Hind 200 marka

Väljavõte arvustusest — „Kaja“ nr. 277, 13. XI 1925. a.

. . . Välja arvatud vähesed võnkumised, on Jaan Kärner'i kirjanduslik looming algusest peale liikunud tõusva tähe märgi juhil . . . Tänapäeval on Jaan Kärner kahlemata juba üle elanud oma tormi-ajajärgu ja tema luule on vististi jõudmas neisse sadamaisse, kuhu harilikult pikemalt peatuma jäädakse. Paljude kirjanikkude juures on see sadam ühtlasi ka sagedasti alalise talvitamise, igapäevsusse langemise paigaks.

Jaan Kärner'i kohta see õnneks ei tõestu, vähemalt mitte lõpetades käesoleva raamatu lugemist.

Teatud määral on Kärner'i kõnesoleva kogu pealkiri sümbolne, pakkudes meile autori hilissuvedoodangust rea luuletusi, milledes tunned kindlalt mehelise käega joonistatud ühetasast, teravalt piiriteldud maa-idüllit, mis meid kaasa kisub autori meeolude valdkonda. Tagasihoidlik joon, mis läbibast kõiki neid maa- ning linnaelu idülle, on iseloomustav käesolevale kogule ja tõstab aina selle väärtust. Puudub suuresõnalus ja heitlev žest.

„Postimees“ nr. 343 — 18. XII. 1925. a.

. . . Selged klassilised stroofid, kuid veel selgemad pildid. Veel mõni aasta tagasi üldse polnud luuletusi, mis põlks onud üle koormatud võrdlusist. Kärner'i luule eriti on tagasihoidlik võrdluste ja figuuride suhtes. Prosoodiliselt „Lõikuskuu“ värsid vääriavad tähelepanu klassilise lürikavormi puhtamavormiliste näidetena. N. A.

„Postimees“ nr. 345 — 20. XII. 1925. a.

Dr. J. Mannien
Eesti Rahva Muuseumi direktor

Eesti kannud

Etnograafilised monograafiad — I anne.

Trükitud kriidipaberil, eesti keeles ainult
400 eksemplari. Hind 550 marka.

On olnud aeg, kus eesti rahvaomast kunsti on täitsa ignoreeritud, kus eesti rahvast on nimetatud ebaesteetiliseks ja kunstituks.

1841. a. kirjutab J. G. Kohl (Die deutsch-russischen Ostseeprovinzen II, lk. 203): „sel rahval näib kunstimaitsse ja kaunidusetung vajunud olevat niisuguse miinimumini, missugust mujal ei tule ette“

Teame, et sellised väited on vildakud. Need on põhjenenud kas teadmatusele või sihilikule halvapanemisele. Praegune aeg teab, et eesti rahval on olnud tähelepanndav rahvakunst. Peetagu meele ainult eesti naiste näputöid. Nende hulgas leiame tooteid, mis rahuldavad nõudmisi, mida rahvakunstile üldse õigusega võib seada. Need tööd sisaldavad kunstiväärtusi mitte ainult rahvusliku enese-armastuse seisukohast vaadates, vaid ka erapooletu arvustuse mõõdupuuga mõttes.

Eesti rahvakunst on päritolu poolst suuremalt jaolt feminiinne, — see on ja jääb tõsiasjaks, kuid eitada seejuures eesti meeste kunstilise loomise võimet — see oleks suur eksitus.

Kes ei tunneks eesti kannusid! Igaüks teab, et neis avaldub muistne rahvakunst. Ja et neid nii palju on muuseumidesse kogutud, see näitab, et nende kunstilist väärtust on kõrgelt hinnatud. Oleks seepärast aeg eesti kannude-kunsti kallale asuda, vaadata, missugune esteetiline väärtus neil on ja mis neist üldse maksab teada.

Muuseumi kannude ilu ja omapärasust on meil aga vähe võimalust vaadelda ja maitsta. Muuseumi juhataja dr. J. Manninen on teinud tänuväärse töö, avaldades albumitaolise kogu tüübilisemate ja omapärasemate kannude päevapiltte.

Kõik ülesvõtted on ülihästi ning maitsekalt tehtud ja kaunil kriidipaberil trükitud. Juurdelisatud tekstis on kannutüübid selgitatud ka sõnaliselt.

Alles seesuguste väljaannete kaudu teeme muuseumi rikkalikud etnograafilised kogud laiemalt kättesaadavaks ja teaduslikult kasutatavaks. Kannudealbumi ostmine ja levitamine on sama suur teene ja kohustus kui varemalt kannude eneste muuseumile annetamine ja kogumine.

«Looming» nr. 1, 1926. a. — Dr. J. Manninen on annud kõigile kunstiar mastajaile ja hindajaile esimese raamatu, mis käsitleb Eesti kunsti. See monograafia on pühendatud ühele Eesti Rahva Muuseumi osakonnale, nimelt kannudele. Hoolikalt valitud näidete juurde on antud esimene kord ka kirjeldused. Kui rahvakunst varemini jäi teiseväärtuslikuna „kõrge kunsti“ varju, siis oleks nüüd asjata ennast enam petta. On olemas eesti rahvakunst, kuigi selle tähtsust ei juleta veel täies ulatuses rõhutada. On enam kui tänuväärne pealkirjas mainitud vihu ilmumine. J. Genss.

«Postimees», 6. jaan. 1926. a. — Dr. Mannise teos on üks neist vähestest teostest, mis võib ilustada lga peene maitsega isiku, lga kunstiharrastaja lauda. Koguni harva leiame teoseid, mis Eesti

trükkikodadele nii au teeksid kui „Kannud“. — Dr. Mannise teos ei ole määratud ainult Eesti kodudele, vaid võõrastegi maade harillastele, nimelt etnograafidele. Dr. Manninen on seega täitsa sammu astunud Eesti tutvustamiseks väljaspool Eestit.

M. J. Eisen.

«Päevaleht». — Kellel meie rahvakunsti vastu huvi ja lugupidamist, sellele võib raamatut julgesti soovitada, sest ta on üks paremini ja puhtamalt valmistatud väljaanne Eesti raamatuturul.

Albert Kivikas

MINIATÜÜRID

Hind 150 mk.

K.-Ü. «Loodus», Tartus, 1926.

„Miniattüürid“ — see on sajalihetkülgeline kogu fantastilisi visandeid, mis valminud autori suuremate teoste kõrval. Kivikas käsitleb siin väga mitmesuguseid eksentrilisi aineid, mis enamikus pärit muinasjutuliste teemide valdkonnast.

„Miniattüüride“ esimene sari sisaldab 15 lühemat lugu, kus heliseb rahvaliku müstika motiiv, mida autor on käsitlenud omast lähtekohast. Libahunt, kodukäija, pishänd, koerakoonlane, luupainaja, sarvik, tont ja rehepapp ning muud sarnased muinasjutulised kujud moodustavad selle sarja lookeste keskuse.

Teine sari on täidetud sõja- ja revolutsiooni-meelolude kajastusega. Siin viib meid Kivikas paiguti veel „Verimusta“ õhkkonda, kuid ainult selle vahel, et seal nägime reaalist, siin aga illusioonlikku ilma. Sellest sarjast on eriti huvitav „Mustad ratsanikud“, kus autor käsitleb raskesitthaavatü nagemusi surmaeelses agoonias lahinguväljal. Kuskilt võserikust kihutavad välja mustad ratsanikud süsimustadel hobustel ja tormavad vaenlase laagri kallale. Algab äge võitlus, mis lõpeb mustade ratsanikkude võiduga. Nad kihutavad edasi, minust mööda, minust üle ja vaevalt nende hiiglaratsude kabjad puutusid maad. Nüüd nägin nende nägusidki — teraskübarate alt vahtisid purustet pälluud, mustades mundrites õõtsusid läbilastud korjused. Need kõik olid mu endised seltsimehed, varemates võitlustes langenud lahingukaaslased . . .“

Kolmandas sarjas loob autor legendilisi õisi meeleolusid. Neljandas vestab ta fantastilise sisuga lugusid lendavatest sigadest, piimluigest, päikesejäästisest, lehmnaistest, jäneshärjast jne.

„Miniattüüride“ viies ja viimane sari kuulub visandite kogu parema osa hulka. Hoogsalt vallandub Kivikasel siin võrdlev fantaasia. Tema lause on jõuline, täis naturalistlikku lopsakust. Olgu näitena siin esitatud paar säärast lauset.

„Laudelevante turjalt mühab alla korve lõpustesse paberite räpane, rabisev kosk, mis pudeneb kui rõgisev hellredel barabani rusiklöögist oksendavate aktikaante similouge vahelt. Sulg dokumendi laibal õnnelikus abielus tekstiga, ent suudlused kõik jagatakse tinditähilt kirjapressile, kes vampiirina imeb elusate sõnanaste ihusahvti, et jäävad need kahvatama valgeile lehile.“

Kivikase „Miniattüürid“ pakuvad omapärasest lugemismaterjali ja annavad mõnegi värse palakese sega-eeskavaga piduõhtutel ettekandmiseks.

Arno Raag.

Karl Aben Helisev vaikus

Hind 220 marka.

. . . Olgugi, et naise ilust oleme ammu kuulnud ja noor luuletaja oma esikteosega midagi tähtsat juurde ei anna. väärivad Aben'i laulud siiski tähelepanu — oma värvi- ja kujundirikkusega, kuid seejuures, andudes naise ilule, ei lase ta erootilist momenti liiga esile tungida ja on mõõdukalt tagasihoidlik. Puuduvad ka teatraalsed žestid, kerglase elumehe mitte-midagi-ütlevad fraasid, ei tundu ka kalduvust edvistuseks, mis meie noorte suurimaks paheks. Sellega on seletatav, et autor tabab lugeja sümpaatiat algusest peale.

Armsamaks aineks on luuletajale ka melanhoolitsevad, kohati isegi pessimistlikud, loodusluulelised motiivid, mis tundeküllased ja suudavad reljeefseid kujusid esile manada.

Näen seisvat mäe nõlval kurvalt kaske üle niite sügishõngus hõljub raske . . .	Langeb koltund lehti puudelt nagu vaske; langvad lehed, langvad õied — süda raske
---	--

(Lk. 55.)

Selles ja samatoonilistes lauludes ei puudu ka sümbolne alus ja tõeline traagika.

. . . Vormilt on Aben'i laulud väga mitmekesised, rütm selge ja puhtalt liikuv, riimid enam-vähem korras. Luuletajal on käepärast rohkesti ilusid fraase, värsid kerged ning laulvad. Selles mõttes on haruldaselt meeldiv ülemaltsiteeritud „Näen seisvat mäe nõlval kurvalt kaske . . .“, „Langeb lehti“ (lk. 61); ka „Kesse käve“ Lõuna-Eesti murdes on vokaal-harmoniliselt väga veetlev-hurmap.

Üldse peab ütleva, et noor luuletaja on lootustäratav algaja. Ei saa salata tundevarskust, mis lugejaid võlub.

Lõpuks ei tahaks vaikides mööda minna ka raamatukese välimusest, eriti kunstnik Ed. Viiralti poolt tehtud kaane illustatsioonist, mis andrikkalt komponeeritud ja haruldaselt raamatu sisuga harmoneerib. Ka paber ja trükk on eeskujulikud. Üldse peab ütleva, et K. Aben'i „Helisev vaikus“ oma välimuse poolest käesoleval hooajal ilmunud luuletustest esimesele kohale tohiks pretendeerida.

A. E., „Vaba Maa“ nr. 1, 2. I. 1926. a.

K. Ewald Loodus jutustab

I raamat — 88 lk. 31 joon. Hind 60 marka.

SISU: Varblane. Toonekurk ja vihmuss. Sügavuses. Viis maailma isandat. Emamesilane.

II raamat — 116 lk. 57 joon. Hind 95 marka.

SISU: Vana paju. Meri. Maakera ja komeet. Ämblik. Ülased.

Kuulus saksa lastekirjanik K. Ewald kujutab neis jutukestes loodust ja loomi mõtleivate olevustena, kes kõnelevad oma elamustest, rõõmudest ja kurbusest. Lugejat valdab alati elav huvi kirjeldatava looduse nähtuse või looma vastu. Raamatuid võib nende kerge keele tõttu soovitada lugemiseks eriti nooremale kooliõpilastele.

E. Seton-Thompson Tito

56 lk. 13 joon. Hind 60 marka.

E. Seton-Thompson Loomkangelased I

80 lk. 65 joon. Hind 100 marka.

E. Seton-Thompson Loomkangelased II

64 lk. 48 joon. Hind 75 marka.

E. Seton-Thompson Loomkangelased III

64 lk. 52 joon. Hind 75 marka.

E. Seton-Thompson Kolm kangelast

56 lk. 32 joon. Hind 65 marka.

E. Seton-Thompson Bingo

62 lk. 45 joon. Hind 100 marka.

E. Seton-Thompson'i jutustused on ühed paremaid, mis maailma-kirjandus üldse on suutnud noorsoole pakkuda.

Autori armsamaks ja pea ainsamaks aineks on kütkestavad kirjeldused loomade elu-olust, nende komeist ja eluvlisidest.

Jutu kangelastena esinevad hundid, karud, koe-rad, kassid, ilvesed, põhjapõdrad, rebased, jänesed, tuvid, pardid jne.

Lõpmatu rida igasuguseid põnevaid juhtumusi, hingelisi elamusi, teravamõttelisi jahiplaane, mis terava mõistusega metsloomale täiesti loomulikud, huvitavad lugejat lõpuni. Sinna kõrvale tulevad preeria cowboy'd, veistekarjased, nende elu, jahipidamisviisid jne.

E. Seton-Thompson'i keel on sorav ja kerge. Raamatukesi kaunistavad lihtsad, kui seejuures otse suurepärased autori enese joonised. Loendatud raamatud on määratud kooliealistele noorsoole.

H. Wagner

Lood loomadest

E. Treffner'i tõlkes.

64 lk. Hind 40 marka.

SISU: Lõvi vanas eas. Kilpkonn. Hallid põldpüüd. Kuidas keegi loom sööb. Koi. Kakaduu. Vahva siil. Vähk. Saarmas. Kaval rebane. Ahv ja kõrvits. Kuidas orav ennast hädas aitab. Maismökk tuhkur. Kärsed. Ritsikas ahju taga. Nahkhiir. Paradiisilind. Kuidas siil enesele aset teeb. Ilmsüüta kannataja — mutt. Siidiuss. Vihmuss. Kaameli tagavara-kambrid. Lepatriinu-aednik. Kärnkonn. Reisisa ritsikas ehk rändaja rohutirts. Jaanalind.

Jänku jõuluöö

48 lk. 6 joonist. Hind 100 marka.

Tegelased: Jänku, Jänku ema. Rebasehärä. Rebaseproua. Rebasepreilid. Vanatühi. Jõulumees. Metshaldjad.

Kui konnal kõht valutas

Näidend lindude elust.

40 lk. 4 joonist. Hind 80 marka.

Tegelased: Leevike. Linavästri. Varblane. Konn. Rähn.

Näitelava kujutab halja rohuga kaetud lagetat kohakest kuskil laanes. Ümberringi kasvavad pikad sivakad kased rippuvate okstega.

Siin ja seal kasetüvede vahel on näha mõni õitsev toomingas või kustapuu-pöösas. Pahemal pool niriseb sambla süles väike ojake. Oja kaldal seisavad mõned sammaldunud kivimürakad, vees kasvavad ubalehed, kõrkjad ja võhumöögad. Kaugel tagapool palistab taevaserua õrn keidupuna. Päike on varssi tõusmas. Õhku täidab ööbiku laksutamine ja konnade krooksumine.

Kui sääsk sääreluu murdis

40 lk. Värvilise kaanepildiga. Hind köites 65 marka.

Tegelased: Kollane liblikas. Kirju liblikas. Lepatriinu. Rohutirts. Sääsk. Sipelgas. Võilill. Pääsusilm. Kullerkupp.

Näitelava kujutab väikest metsaga ning pöösas-tega ümbritsetud legendikku. Keset legendikku asub suur känd, selle läheduses paar suurt kärbseent ning tagapool suur sipelgapesa hiiglakuuse all.

Lisaks on juhatused kostüümide valmistamiseks kõigile tegelastele.

Joh. Kuulberg'i näidendid loomade, putukate ja lindude elust on ülihuvitavad, kerged, riimirikkad ja otse sätendavad oma rõõmsa meeleolude mänguga.

Kõik näidendid on „Vanemuises“ ja mujal õpilaste poolt suure eduga ette kantud.

Koolirühadel ei tohiks need näidendid puududa.

Ka lugemisraamatuna on nad kütkestavad.

A. Laabus

Pauka

Koerakomet lastele.

48 lk. 6 joon. Hind 80 marka.

Tegelased: Pauka. Kriimsilm. Reinuvader. Peremees. Perenaine. Sulane. Sulasenaine.

Joh. W. Janssen

Uus variser ehk ilma kõrtsita ja kõrtsiga küla

Redigeerinud ja vene- ning saksakeelse sõnastikuga varustanud B. Pravidin, Tartu ülik. Vene keele lektor. K.-Ü. „Loodus“ Tartus, 1926. a. 40 lk. Hind 45 mk.

Kirjastusühisus „Loodus“ on hakanud välja andma Eesti kirjandust muulaste koolidele. Kõ-

nesolev Jansseni „Uus variser“ on järjekorras 40. seesugusest seeriast. Nii siis — saksa- ja ingliskeelsete raamatute seeria kõrval ka eesti autorite seeria võõras keeles, olles määratud nendele meie muulaste koolidele, mille õppekavas on ette nähtud eesti kirjanduse tähtsamate teoste tundmaõppimine. Kuna seesugused väljaanded seni päevavalgust pole näinud, tuleb tervitada „Looduse“ piüiet kõrvaldada seda puudust.

„Uus variser“ on korralikult redigeeritud ja sõnad hästi tõlgitud saksa ja vene keelde. Loodetavasti järgneb käesolevale peatselt rida teisi eesti autoreid B. Pravidini nii korralikul redaktioonil. „Postimees“ nr. 331, 5. XII. 26.

Henrik Visnapuu

RÄNIKIVI

Hind 200 marka.

Väljavõte arvustusest — „Looming“ nr. 1, 1926. a.

„Ränikivi“ sisaldab viis poemi ja neliteistkümme lühemat luuletust... Luuletaja on leidnud nii mõnegi kauni mõtte ja võrdluse... Üksikuid kohti maitset meeleldi, nagu kallist veini... Sellane on näiteks „Inimpuu“ lõpp „Päramine“, täis pakitsevat tundmust, sõnastatud jõuliselt ja selgesti.

Mõte surmast kui „kõige lunastuse algusest“ ei hoova üksi eelmained poemist, vaid ka reast liürilistest laulest, viimaseist igatahes suure sisendjõuga (Värske känd“, „Paratamatus“, „Kurbus tuli mu tuppa“, „Surm hirmus isegi on mõistmatu puule“). Eriti ilus on neist „Värske känd“, millise „elava surnuga“ luuletaja võrdleb oma saatust:

Ah, kuidas pakitseb maa põvven juurten mahl ning kobrutaden tõuseb üles piki tüve, ning äkki — õhku nõrgub jumaline hüve, saab kännu ümber kõigest sellest seente kahl.

Kuid Visnapuu on selleks ometi küllalt mehe-lik, et uputada end lootusetuse ja lohutamatuse hingeellu. Tema tunneb ja tunnustab „ürgpõhjuse raudahelat“ kui paratamatust, aga ei lase sellest maha murda oma lauliku eneseteostuse-ihha. Luuletaja kannatab eeskätt sotsiaalsete olukordade all ja saadab ilma vihaseid proteste, saagu need protestid siis jõuljaks või jälle kunstipäraseiks eneseavaldusiks („Igavesi korisev umbjärv“). Mõnes luuletuses tuleb kuuldavale isamaalisigi helisid, muret Eesti saatuse pärast („Estlantis“) või jälle üleshüüdeid võitlusele („Eeslaste edesrüüd“). Poeem „Tartu oktoober“ elustab üsna usutavaks nägemusis nelja oktoobrit (1905, 1915, 1917, 1918), nelja pöördpunkti Eesti iseseisvuse saamisteel, et lõppeda kibeda peitumuse meeleoluga: Tilluke, räpane rüvetab linna patt. Studioosus naisgümnaasiasii uurib garderoobi, joomarit raatuse een küüb at, Adam Novitzki W. C-n kägiseb jazz, purjus molkus Segerlinin laksatab teisele hoobi, kuskil kellegi käen välgatab vale äss, laulatet naine võõra mehega laulutab aset.

Kokkuvõttes on Visnapuu luuletuskogu väärtuslikuks lisanguks nii autori senisele loomingle kui eesti luulele. Sellesse on suletud palju ehtsat ja omapärast tundeelu, mis süütab oma sise-mise tulega, loova inimvaimu vastusejanuse põle-misega.

Jaak Käerner.

Eesti Rahvatantsud

kujutanud ja kirjeldanud
Anna Raudkats.

Ristitantsu tantsigeme,
Viru tantsu veeregeme,
Harju tantsu astugeme,
Lääne tantsu lendageme,
Järva tantsu jättageme,
Oma tantsu hoidageme.
Kalevipoeg.

Eessõnast:

Käesolevas teoses leiduvad tantsud on suuremalt jaolt kogutud reisiril, mille nende ridade kirjutaja dr. O. Kallas'e algatusel tegi aastal 1913 Setumaal ja Kolga rannas (Harjumaal). Tuljaku, Kaera Jaani ja Labajala valsi elemendid ning üksikud osad on saadud mitmest kohast; mainitud tantsud on lihtsamal kujul meil enam-vähem üldiselt tuntud ning on raske kindlaks teha, missugusest maakonnast nad õieti pärit.

Suurem osa tantsude esitatakse sel kujul, nagu nad kohtadel üles tähendatud. Kuid silmas pidades asjaolu, et käesolev teos on määratud tarvitamiseks koolides, noorsoo-ringides, -seltsides j. n. e., tihti ka kohtadel saadud andmete katkendlikkuse tõttu, olen mõned tantsud soveldanud, välja minnes rahvalt saadud elementidest ja võimalikult säilitades tantsu algupärase iseloomu. Puhtetnograafilisest küljest huvitatud liivad suurema osa tantsude ja katkendite algkuju Eesti Rahva Muuseumi kogudest.

Tantsude kirjeldamisel olen tarvitanud tuntud Soome rahvatantsude koguja ning väljaandja Anni Collani meetodit.

Kolga ranna ja Setumaa tantsude viisid on kohtadel üles tähendanud mag. A. O. Väisänen. Harmoniseerijatena on toiminud A. Vedre, L. Mathiesen, R. Päts ja E. Võrk. Kaaneilustust ja joonistused on P. Aren'ilt, päevapildid P. Parikaselt ja mag. A. O. Väisäsel.

Viiside seadmisel klaverile on püütud tabada rahvapärase muusika laadi, loobudes tavalisest „rahvusvahelisest“ harmoniseerimisstiilist. Ühtlasi on katsetud viise mitmekesisel ja vahelduval kujul esitada. Kuigi mõni pala ehk otse lehelt mängitav pole, vaid enam või vähem harjutust nõuab, tasub see süvenemine end igatahes ära. Kui teisiti ei saa, võib ju mängija mõnd keerulisemat kohta vähe lihtsustada või esimest, tavaliselt kergemalt seatud varianti korduvalt mängida. Üldse ei tohiks aga kaugele suurem osa mängupaladest ka vähem vilunud mängijale erilisi raskusi valmistada. Viisid on mõistagi mängitavad ka viiulil.

Tuletades kõige pealt meelde suurima tänutundega dr. O. Kallast, kelle initsiatiivil ja toetusel meil rahvatantsude kogumisega algust tehti, avaldan ühtlasi soemat tänu nii eespool mainitud kaastööliste kui ka kõigile, kes minule käesoleva teose eeltööde juures ühel või teisel viisil abi on olnud.

Julgen lootust avaldada, et käesolev esimene vihk Eesti rahvatantse suudab vähegi huvi äratada meie rahvusliku tantsukunsti vastu. Hakatagu rahvatantse hoogsalt koguma ning võetagu nad tarvitusele koolides ja seltskonnas, üksluiste ja loidude „moodsate“ tantsude asemel, mis meie rahvuslikule iseloomule nii võõrad.

Tallinna, jaanuar 1926.

Anna Raudkats.

26. XI. 26. — 20. XII. 26.
on ilmunud:

1) Hoia Ronk

Kaasaegsed

Hind 250 marka.

Kaleidoskoopiliselt defileerub lugeja silmi oes terve rida tuntumaid kodumaa suurusi: endisi ja praegusi ministreid, ärimehi, seltskonnategelasi, sõjaväelasi, advokaate, kirjanikke jne. jne.

Kunstniku silmaga mõõdetult on nad kõik leidnud väärilise hinnangu.

Esiletoodud kujude tabavamaks iseloomustamiseks aitavad suurelt kaasa autori enese joonistatud rohkearvulised karikatuurid.

2) August Gailit

Vastu hommikut

Novellid — Hind 280 marka.

Käesolevasse 17-trükipoognalisse novellide kogusse on koondatud väärtuslikum osa kirjaniku hilisemast toodangust. Lihtsalt, kuid kompositsiooni- ja vormilist ehitab autor sündmustikke, realistlikke ja ühtlasi müüdilisi, — arendades tegevust energilises tempos, kõites lugejat oma kangelaste haruldaset peene hingeelu kirjeldustega. Kunagi ei suru ta peale oma tundmusi — need imuvad iseenesest ridade vahelt. Sisult ja vormilt on Gailiti novellidel kõik rahva- ja raamatulised omadused; nad on põnevad ja kergelt loetavad. Ka välisuselt on see novellide kogu ilusamaid raamatuid, mis tänava jõuluks ilmunud.

3) August Gailit

Aja grimassid

Fõljetonid. Pildid Gori'lt. Kaanepilt Vahtralt.
156 lk. Hind 200 marka.

Juba oma soliidse nägusa välimuse poolest on see raamat üks väärikamaist, mis tänava ilmunud. Sisult aga on ta niivõrd põnev, et lugeja esimesist leheküljst peale satub täiesti autori meelevalda... ja ei lahku raamatust enne, kui see pole viimiseni läbi loetud. Fõljetonide põhijooneks on tabav, sarkastiline seltskonna arvustus... Kunstniku pilguga on fikseeritud rida üksikuid huvitavaid stseene, episoode ühes kummaliste, kuid eluliste kõrvalkujudega. See teos väärrib kindlasti, et ta iga kirjandusesõbra jõululauda ehiks.

4) Albert Kivikas

MINIATÜÜRID

104 lk. Hind 150 marka.

5) J. Parijõgi

Semendivabrik

Kulajutud — Hind 170 marka.

6) **Henrik Visnapuu**
Jehoova surm
 Jõuluöö nägemused — Hind 190 marka.

7) **Prof. dr. med. A. Lüüs**
Laste ühiskondlik tervishoid
 220 lk. — 8 tabelit, diagrammid ja pildid tekstis
 Hind 300 marka.

SISU

Üldised vaafused. Isiklik ja ühiskondlik tervishoid. Lapse-ea jaotus. Kasvamine. Lastesündimus ja suremus. Nakkushaigused, eraldamine ja desinfektsioon.

Väiksema lapse hooldamine. Kasvatustasjad ehk rinnalaste-kodud. Praeguse aja rinnalaste-kodud. Vallaslapsed. Nõuande-kohad emadele. Piimaköögid ja lastepiim. Sõimed ehk päevakodud Imetamiskambrid. Lasterikkad perekonnad. Emadekaitse. Amm ja laps.

Suurema lapse hooldamine. Kooli-tervis hoid. Laste suveasundused. Vabaõhu- ehk metsa koolid. Laste töökaitse.

Anormaalsed lapsed. Abikoolid ja abiklassid. Totrad lapsed. Ulakuse ja kurikalduvusega lapsed. Pimedad lapsed. Kurtummad lapsed. Vigased lapsed.

Haiged lapsed. Laste-haigemajad. Paranejate laste sanatooriumid. Lastesanooriumid. Laste kaitse tuberkuloosi vastu.

Lastekaitse Eestis. Lastekaitse arenemine. **Kinnine hoolekanne.** Eesti Lastekaitse Ühing. Eesti Punane Rist. Eesti Naisorganisatsioonide Liit. Üksikud seltsid. Maakonnavalitsused. Linnavalitsused. Ministeeriumide töö lastekaitse alal. Laste-haigemajad.

Lahtine hoolekanne. Nõuande-kohad ema dele ja lastele. Sõimed ehk päevakodud. Koolitervishoid. Koolilaste eraldamise päevad nakkavate haiguste kordadel. Suveasundused. Abiandmine rasedaile ja sünnitajale. Hoolekande-päevad ja üldkokkuvõte.

Praegu maksvad tähtsamad seadused ja määrused lastekaitse kohta. Hoolekande-seadus. Perekonnaseisu-seadus. Perekonna-abiraha seadus. Mõned seaduseparagrahvid väljaspool abielu sündinud laste toitmise ja kasvatuse kohta. Seadus kaitserõugete panemise kohta ja lisamäärused kaitserõugete panemise seaduse tegeliku läbiviimise kohta. Kaitserõugete panemise seaduse muutmise seadus. Siseministeeriumi määrus nakkavate haiguste vastu võitlemise üle. Nakkavate- ja suguhaiguste registreerimise seadus. Määrus nakkavate haiguste registreerimise kohta. Haridusministeeriumi korraldus kõige tarvilisemate arstirohtude ja -abinõude muretsemise kohta avalikkudele alg- ja keskkoolidele. Tervishoiu Peavalitsuse määrused kooliarstide tegevuse kohta. Seadus laste, alaealiste ja naiste töö kohta tööstusettevõtetes. Töö- ja hoolekande-ministri määrus alla kaheksateistkümneme-aastastel alaealistel kütjatena ja söetööstistena töötamise keelduse kohta. Riigikogu poolt 15. det. 1922. a. vastuvõetud teise rahvusvahelise töökongressi poolt Genuas vastuvõetud mere-laevanduses tööjõuna tarvitavate laste vanaduse

alammäära kohta käiva konventsiooni kinnitamise seadus. Riigikogu poolt 29. juunil 1922. a. vastuvõetud kolmanda rahvusvahelise töökongressi poolt Genfis vastuvõetud konventsioonide eelnõude kinnitamise seadus. Konventsiooni eelnõu põllumajandustöösse lastavate laste vanuse kohta. Konventsiooni eelnõu laevadel töötavate laste ja alaealiste sundusliku arstliku järelevaatuse kohta. Konventsiooni eelnõu tinavalge tarvitamise kohta maalaritöös. Tähtsam selles töös tarvitatud kirjandus.

Lastekaitse-asutiste nimesfik. Asi- ja nimi-register. Tabelid, diagrammid ja pildid tekstis.

Tabelid. Lapse pikkuse ja raskuse kasvamine. Sündimus ja imikute suremus mitmesugustes riikides. Sündimus ja imikute suremus naaberriikides. Sündimus Eestis ja Lätis. Vallaste sündimus Eestis. Imikute suremus Eestis. Imikute suremus põhjused Eestis. Üldsuresus vanuse järele Eestis.

Diagrammid. Lapse pikkuse ja raskuse kasvamine. Vigaste laste arv eluaastate järele.

Pildid. Nõmme Rinnalaste- ja Emadekodu. Tartu ülikooli lastekliinik. Näide pimedate kirjast.

Karl Ehrmann:
 luuletuskogu
„LINNUTEE“
 Kunstnik ED. OLE kaanega.
 1923—1926 aasta luuletusi.
 Sisus: 1. Linnutee. 2. Värvid vee-
 revasi noorusest. 3. Eroshuuled. 4. Här-
 metand hämarusest. 5. Värinad.

Praegu trükis:

- 1) A. Estam: **Väle arvutaja** (normeeritud harjutustesid aritmeetikas — 15 tabelis — 2. alg. õppeaastale).
- 2) M. J. Eisen: **Eesti imede ilmast.**
- 3) H. Kruus: **Ajalooline arhiiv I.**
- 4) M. Härms: **Lindude määraja.**
- 5) W. Petersen: **Päevaliblikate määraja.**
- 6) A. Remmel: **Ilustamise õpetus.**
- 7) J. Manninen: **Eesti kindad** (Etnogr. monogr. II).
- Seeriast „Eesti kirjandust koolidele“:**
- 8) Fr. Tuglas: **Popi ja Huhuu.**
- 9) J. Mändmeis: **Laanemetsa veskitalu.**
- Seeriast „Prantsuse kirjandust koolidele“:**
- 10) Les trois petits Cochonnets.
- 11) Les trois Ours.

Ilmumisel:

- 1) N. Köstner: **Teo-orjuse langemine ja maaproletariaadi tekkimine Liivimaal** (Jooni Liivimaa majandus-ajaloost XIX sajangul).
- 2) H. Riikojaja-J. Veski: **Üld-bioloogilisi oskussõnu.**
- 3) J. Vilms: **Suguhaigused, nende arstimisest ja nendes hoidumisest.**
- 4) F. Karlson-J. Veski: **Õiguskeele** (kohtu-keele) sõnasfik.